

Koillis-Venäjän luonnonvarojen hallinnasta

HAARALA-NYSTÉN, SOILI (2009; toim.). *The changing governance of renewable natural resources in Northwest Russia*. 265s. Ashgate, Farnham.

Itä-Suomen yliopiston siviilioikeuden professori Soili Nystén-Haarala on koonnut Suomen Akatemian rahoittaman hankkeensa tuloksia yksiin kansiin. Teoksen kirjoitukset käsittelevät venäläisen markkinatalouden kehitystä erityisesti metsä- ja kalatalouden näkökulmasta. Artikkelien kirjoittajat, jotka ovat suurimmaksi osaksi suomalaisia ja venäläisiä, ovat hankkeen tutkijoita, väitöskirjan tekijöitä ja tutkimuspartnereita. Teos käsittelee venäläisen metsä- ja kalatalouden murrosta Luoteis-Venäjällä, jossa kirjan venäläissyntyiset tutkijatkin työskentelevät. Maantieteellisestä rajauksesta huolimatta käsiteltävät ilmiöt ja johtopäätökset sivuavat koko venäläistä markkinataloutta.

Kirjoittajat tarkastelevat tutkimuskohteitaan institutionaalisen prisman läpi. Teoksen lähtökohtana on institutionaalinen muutos, jota arvioidaan osana Venäjän sosioekonomista ja poliittista murrosta. Institutionaalinen lähestymistapa rakentuu monista koulukunnista ja näkökulmista. Teos keskittyy virallisten (esim. lainsäädännön) ja epävirallisten (esim. yritysten käytäntöjen) instituutioiden väliseen vuoropuheluun sekä eri intressiryhmien väliseen vuorovaikutukseen metsä- ja kalatalouden hallinnoinnissa. Monissa toimialoissa, yrityksissä, tehdasyhdyskuntia ja kalastajakylä analysoivissa artikkeleissa kuvaillaan värikkäästi ja suhteellisen yksityiskohtaisesti, miten virallinen Venäjä ajautui keskusjohtoisesta sosialismista 1990-luvun valtatyhjiöön, jota paikalliset ja alueelliset toimijat hyödynsivät parhaansa mukaan. Samalla pohditaan, miten kokonaisvaltaisesti vallankäyttö on Vladimir Putinin aikakaudella palannut valtiojohtoiseksi.

Teos tarjoaa kiinnostavan historiallisen näkökulman, joka auttaa ymmärtämään nyky-Venäjän kompleksista todellisuutta. Toinen tärkeä näkökulma on kehityksen reittiriippuvuuden (*path dependence*), eli eräänlaisen historialliseen determinismiin, ja kehityksen muokkausmahdollisuuden (*path shaping*) välinen ristiriita. Teos kuvaa paikallishallinnon, yritysten ja kansalaisjärjestöjen mahdollisuuksia vaikuttaa kehitykseen tilanteessa, jossa valtavertikaali sallii monipuolisen hallinnointimekanismin (*governance*) muodostumisen ja toiminnan. Institutionaalista lähestymistapaa on käytetty kansainvälisessä tutkimuksessa paljon. Siinä mielessä teos ei tuo alalle uutta teoreettista ajateltavaa. Lähestymistapa on kuitenkin kestänyt ajan patinan ja osoittautunut käyttökelpoiseksi muutoksen analyysissä.

Teos ei pitäydy huolellisessa institutionaalisisessa analyysissä, vaan esittää myös mielipiteitä. Monesta artikkeleista välittyi tutkijoiden oma mielipide tutkimuskohteen

tilanteesta ja toivottavasta kehityssuunnasta. Myös teoksen loppuyhteenveto polemisoi Venäjän kehitystä ja esittää, miten kestävä muutos olisi parhaiten toteutettavissa. Mielipiteet pohjautuvat teoksen paradigmoihin, joita ovat muun muassa demokratian yliveritaisuus, kansalaisvaikuttamisen voima ja ilmastonmuutoksen vääjäämättömyys. Huolellisiin tapaustutkimuksiin perustuvat artikkelit antaisivat runsaasti ajattelemisen aihetta myös ilman populismin taipuvaisia näkemyksiään.

Teos koostuu 13 kirjoituksesta. Ne on ryhmitelty talouspolitiikkaa ja intressiryhmiä hahmottelevaan osioon, neljään tapaustutkimuksia esittelevään kirjoitukseen sekä kansainvälisiä ja globaaleja vaikutteita arvioivaan osioon. Lähes kaikki artikkelit tukeutuvat empiiriseen aineistoon, jota on kerätty Karjalan tasavallasta, Arkangelin, Murmanskin, Vologdan ja Leningradin alueilta, sekä Pietarin ja Moskovan kaupungeista. Nystén-Haaralan hanketta voikin kiittää monipuolisen autenttisen aineiston (esimerkiksi haastatteluaineistojen) tuottamisesta myös mahdollisen jatkok tutkimuksen käyttöön.

Teoksen ensimmäinen osio painuu kansalliseen lainsäädäntöön ja politiikkaan sekä eri intressiryhmien toimintaan Venäjän muutoksessa kohti markkinataloutta. Artikkelit käsittelevät talouspolitiikkaa luottamuksen herättäjänä, metsälainsäädännön uudistuksia, valtaveritikaalin ja alueellisen vallankäytön välistä kädenvääntöä sekä lainsäädännön väärinkäytöksiä Venäjän metsäsektorin yrityskaappauksissa. Kirjoitukset osoittavat, miten suuri merkitys luottamusta herättävällä talouspolitiikalla on investointien houkuttelussa, ja miten olennaista toimijoiden välinen yhteistyö on kestävän talouskehityksen takaamiseksi.

Teoksen tapaustutkimuksissa käsitellään eri intressiryhmien vuorovaikutusta metsätalouden hallinnoinnissa Arkangelin ja Vologdan alueilla sekä Karjalan tasavallassa, luottamuksen muodostumista Venäjän sellu- ja paperiteollisuustehtaiden ja niiden sijaintipaikkakuntien välillä, sekä ympäristöaktivistien (erityisesti Greenpeacen) vaikutusta Karjalan tasavallan metsäsektorin ja länsimaisten kuluttajien välisiin suhteisiin. Tapaustutkimusten summana esitetään havainto eräänlaisen hybridimuotoisen hallinnointimekanismin synnystä Venäjän luonnonvarasektorilla. Hybridit syntyvät, kun eri aluetasoilla toimivat intressiryhmät ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Vuorovaikutuksessa näkyy väistämättä sosialismin perintö, joka kohtaa uudenlaisen, markkinataloudesta ja globaaleista toimijaryhmistä kumpuavan ajattelun.

Teoksen kolmas osio ruotii kansainvälisten ja globaalien vaikutteiden leviämistä Venäjän kansalliseen ympäristöpolitiikkaan sekä metsä- ja kalatalouksien säätelyyn. Osioissa nimetään Venäjän ympäristöhallinnon tulevaisuuden haasteiksi Venäjän alhainen panostus ympäristö-

kysymyksiin, jatkuvat hallinnolliset ongelmat, venäläisten ympäristöasiantuntijoiden melko vaatimattomat kansainväliset verkostot sekä suhteellisen vähäinen sitoutuminen kestäväen kehityksen tavoitteisiin.

Teos ei kovinkaan selkeästi asemoi antiaan suhteessa Venäjän markkinatalouden murrosta käsittelevään kirjallisuuteen. Tämä tehtävä jää lukijalle. Mielestäni teoksen anti aihepiirin keskusteluille on sen pyrkimyksessä kiinnittää huomiota venäläisen markkinatalouden jatkuvaan muutokseen. Tämä on tärkeää. Sosialismin romahdus herätti parikymmentä vuotta sitten valtavaa kansainvälistä akateemista kiinnostusta, mutta Venäjän talouden ja yhteiskunnan vakauduttua 1990-luvun turbulenssivuosien jälkeen, maata on alettu käsitellä erityisesti kansantaloustieteessä ”valmiina” ja ”modernina” markkinataloutena. Yleisen näkemyksen mukaan makrotalouden indikaattorit ja lainsäädäntö viittaavat siihen, että Venäjä on vain yksi markkinatalous muiden joukossa. Vastapainoksi tarvitaankin monitieteisiä institutionaalisia toimijatasoanalyysyjä osoittamaan, että Venäjä on monella tavoin yhä transiititalous, jossa vakauden mittareiden vastavoimana vaikuttavat päivittäin monenlaiset epäviralliset, osittain sosialismista juurensa ammentavat käytännöt. Etenkin taloustieteen tutkimuksissa voidaan havaita, että monet epäviralliset käytännöt nostavat päätään välittömästi makrotalouden ongelmien kasvaessa.

Teoksen arvo on mielestäni myös siinä, että monitieteisen tutkimuksen avulla voidaan päästä eroon dikotomiasta valmiin ja ei-valmiin välillä. Useiden tieteenalojen näkökulmia yhdistämällä voidaan analysoida venäläistä markkinataloutta juuri sellaisena uuden ja vanhan

yhdistelmänä, jollainen se on. Teos yhdistää luovasti erityisesti maantiedettä, lakitiedettä ja sosiologiaa. Kirjoittajat osoittavat selvästi, miten epävirallisella Venäjällä sosialismin perintö vaikuttaa edelleen ja kansainvälisten käytäntöjen mukaiset muodolliset instituutiot (erityisesti lait) vääristyvät, kun yhteiskunta on kyvytön soveltamaan niitä tarkoituksenmukaisesti. Kirjoituksissa pohditaan sosialismin jälkiä esimerkiksi metsäteollisuuden paternalistisissa käytännöissä. Lainsäädännön vääristymiä konkretisoidaan muun muassa kuvauksissa yritys-kaappauksista, joissa kaapparit vääntävät ja valjastavat lakeja tavoitteidensa saavuttamiseksi.

Johtopäätöksissä painotetaan erityisesti sosiaalisen pääoman merkitystä talouskehityksessä sekä yritysten ratkaisevaa roolia luottamuksen ja vaurauden luojina ja ylläpitäjinä Venäjän paikallistalouksissa. Tämä johtuu pitkälti yksityisen ja julkisen sektorin välisestä työnjaosta Venäjällä. Valta on keskittynyt maassa vahvalle keskusjohdolle, mutta julkisen infrastruktuurin turvaaminen on yhä yritysten harteilla. Tällaisen transiitiostrategian pohjalta voi ajan myötä kummuta kiinnostavia hallinnointiratkaisuja, kun paikalliset ja kansainväliset yritykset, kansalaisliikkeet ja muut intressiryhmät joutuvat kehittämään uudenlaisia vuorovaikutuksen muotoja. Kaiken kaikkiaan teos osoittaa, että institutionaalinen analyysi ja hallinnointinäkökulma ovat jatkuvasti käyttökelpoisia välineitä Venäjän murroksen analysoinnissa.

RIITTA KOSONEN
CEMAT,

Aalto-yliopiston kauppar korkeakoulu